

АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ СВІЛОТЕХНІЧНОЇ ГАЛУЗІ НА ПРИКЛАДІ ПРОЕКТОРІВ

ANALYSIS OF INTERNATIONAL COMPETITIVENESS OF UKRAINIAN LIGHTING INDUSTRY ON THE EXAMPLE OF PROJECTORS

У статті проаналізовано конкурентоспроможність підприємств української світлотехнічної галузі на міжнародному ринку за допомогою ромбу детермінантів конкурентних переваг М. Портера. Виявлено детермінанти, які сприяють міжнародній конкурентоспроможності цієї галузі, а також фактори, що є бар'єрами для виходу на міжнародний ринок.

В статье проанализирована конкурентоспособность предприятий украинской светотехнической отрасли на международном рынке на основе ромба детерминантов конкурентных преимуществ М.Портера. Выявлены детерминанты, способствующие международной конкурентоспособности этой отрасли, а также факторы, которые являются барьерами для выхода на международный рынок.

The article analyzes the competitiveness of Ukrainian enterprises of lighting industry in the international market based on Porter's diamond of determinants of competitive advantages. Determinants that contribute to the international competitiveness of the industry are defined, as well as factors that are barriers to entering the international market.

Ключові слова: міжнародна конкурентоспроможність галузі, конкурентні переваги, кластер споріднених та підтримуючих галузей.

Вступ. Український ринок проекційного обладнання є дуже перспективним, прибутковим та швидко зростаючим, про що свідчить наступна динаміка: в 2008 р. обсяги продажу проекторів становили близько 9,8 тис. штук, у 2009 р. – близько 11 тис., у 2010р. – майже 12 тис. проекторів, а в 2011р. зросли до 15 тис.[7]. Разом з тим, на цьому ринку є певні проблеми: 85–90% проекційних систем є імпортованими з інших країн, технологічне оновлення українських виробників є дуже повільним. Що стосується міжнародного ринку проекційного обладнання, то він зростає на один мільйон одиниць щорічно. Так за період з 2003 по 2007 рр. він зріс із 2,5 млн од. до 6,26 млн од. Однак у 2008 р. світові продажі впали майже вдвічі, та вже з 2009 р. ринок почав відновлюватись і в 2011 р. кількість проданих проекторів в світі становила 4,4 млн од.

Проблема конкурентоспроможності українських підприємств світлотехнічної галузі на міжнародному ринку є складною і комплексною. Україна потребує комплексного формування та поетапної реалізації національної стратегії розвитку цієї галузі на міжнародних ринках. Саме тому актуальним є визначення перспектив виходу українських підприємств світлотехнічної галузі на міжнародний ринок та виявлення факторів, які впливають на міжнародну конкурентоспроможність цієї галузі.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз конкурентоспроможності української галузі проєкторів на міжнародному ринку, при цьому доцільно проаналізувати такі детермінанти: факторні умови, споріднені та підтримуючі галузі, умови попиту на внутрішньому ринку, стратегії фірм та конкуренцію в галузі.

Методологія. Методологічною базою аналізу є концепція міжнародної конкурентоспроможності країни, розроблена Майклом Портером. Її суть полягає в чотирьох властивостях країни, які мають загальний характер та формують середовище, в якому конкурують місцеві фірми, що може сприяти або перешкоджати створенню конкурентної переваги.[1].

На думку М. Портера, головними умовами конкурентоспроможності країни, а відтак і розвитку її зовнішньої торгівлі, є (див. рис. 1):

- Факторні умови – фізичні, людські, технологічні і фінансові ресурси та інфраструктура ринку.
- Умови попиту на внутрішньому ринку, а саме величина попиту всередині держави порівняно із іншими країнами та товарами-субститутами і вимогливість місцевих споживачів.
- Кластер підтримуючих галузей – наявність або відсутність допоміжних галузей, потрібних для закріплення конкурентних переваг країни на світовому ринку.
- Стратегія фірм та конкуренція в галузі – кількість компаній в галузі, інтенсивність конкуренції, державне та приватне володіння, досвід у розробці маркетингових стратегій.

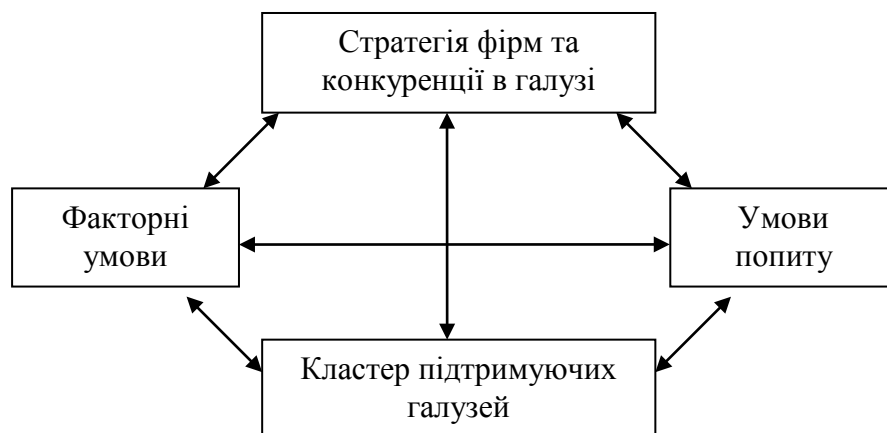

Рис. 1. Детермінанти конкурентної переваги країни [1]

Результати дослідження. Отже, за допомогою ромба М. Портера проаналізуємо рівень міжнародної конкурентоспроможності української галузі проекторів, враховуючи кожний детермінант.

1. Факторні умови

1.1. Фізичні ресурси.

Для виробництва проектора необхідні такі ресурси: кремнезем, свинець, ртуть, мідь (для ртутної лампи надвисокого тиску), полівінілхлорид суспензійний (для лінзи Френеля), алюміній, мідь, спеціальні кислоти електроліту (для конденсатора), срібна амальгама, кремнезем, вапно, (для спеціальних дзеркал), мідь, кальцит (плавиковий шпат) та кремнезем (для поляризатора) та пластмаса (для корпусу) [7].

Розглянемо забезпеченість України головними ресурсами:

- Україна не має повністю розвіданих запасів мідних руд, але відомо понад 150 рудних проявів. За розрахунками загальні запаси міді становлять 25–30 млн т. [2].
- В Україні є значні запаси ртуті. Основне її родовище – Микитівське. За загальними запасами ртуті (1,9 % світових) Україна посідає п'яте місце (Після Іспанії, Алжиру, Китаю, Киргизії), а в Європі – друге [3].
- В Україні є три родовища свинцю: Мужіївське (140 тис. т.), Біляєвське (265 тис. т.) та Біганське (120,2 тис т). Цих запасів на промисловому рівні недостатньо, і родовища не є повністю розвідані. Потреби України у цьому металі становить близько 15 тис. т на рік[2].
- Щодо кремнезему, то відомо близько 100 родовищ скляних пісків, 13 з них розробляються. Найбільші родовища зосереджені у Харківській та Донецькій областях. Балансові запаси ресурсу – 120 млн т. Україна забезпечує себе повністю цим ресурсом [4].
- Запаси бокситів (алюмінієвої руди) на території України незначні (підтверджених – 19 млн т., це близько 0,1 % світових) [2].
- Промислові концентрації срібла виявлені в Закарпатській западині та Донецькій складчастій споруді. За підрахунками запаси срібла в загальному становлять 5,5 тис. т. Цих запасів для України недостатньо, задоволення потреб в ресурсі відбувається за рахунок імпорту [2].
- Україна повністю забезпечена флюсовим вапняком. Загальні запаси становлять 2,46 млрд т[4].
- В країні є два родовища плавикового шпату – Бахтинське родовище, запаси якого – 18 млн тонн, і Покрово-Кириївське.

Однак ці родовища не експлуатуються через відсутність капіталовкладень на їх освоєння [2].

1.2. Людські ресурси

В Україні готують кваліфікованих спеціалістів в області оптичних систем, хімії, електроніки в таких закладах освіти: Інституті прикладної оптики НАН України, Інституті фізики НАН України, НТУУ «КПІ», Донецькому національному технічному університеті, Одеському національному університеті ім. І.І. Мечникова тощо. Про якість освіти в цих університетах свідчать численні премії вченим – викладачам: золота медаль ім. В.І. Вернадського, яка була присуджена професору Інституту фізики НАН України, премії імені видатних вчених (Амосова, Богомольця, Мечникова), якими нагороджені викладачі Інституту оптики НАН України тощо. Однак залишається проблема популярності технічної освіти. На сьогодні в Україні така структура попиту серед студентів в освітній галузі: економічна – 34%, технічна – 23% , юридична – 22%, філологічна – 13%, медична – 8% [5].

Щодо вартості робочої сили, то українці – одна з найдешевших робочих сил в Європі. Частка українців, які заробляють до 2 тис. грн становить 48,5%, не більше 4 тис. грн отримують близько 85% громадян України.

Варто також зазначити, що за останні 10 років Україна перетворилася на висхідний пункт потужної трудової міграції, ставши країною-донором робочої сили для багатьох країн світу. Залишається гострою проблемою «відтік розуму» з держави. За останніх три роки з України емігрувало 90 докторів наук, близько півтисячі кандидатів наук [5].

1.3. Технологічні та інформаційні ресурси

Україна поступається світовим виробникам проекційних систем за рівнем технологічних ресурсів. Відомо, що в країні є єдиний національний виробник ЗАТ «Літер», який виготовляє тільки проектори на основі LCD технологій з XGA розширенням з 1994 року. Тобто підприємство не має унікальних технологій, а модифікації існуючих майже не проводяться [6].

В той час, як у світі досить швидко поширюються проектори на основі 3D, пікопроектори довжиною 40мм та шириною 10мм, проектори вмонтовані в мобільний телефон та проекційні пристрої Full HD 3D тощо.

1.4. Інфраструктура

В Україні досить розвинута транспортна інфраструктура, але недосконала кредитно-фінансова система, оскільки кредити в банківських установах можна взяти під високий відсоток (від 28% річних на власні цілі). Крім того, державні органи управління постійно втручаються у кредитну політику національних банків з метою вирішення поточних фінансових проблем бюджету та державних монополій, що призводить до неякісних кредитних портфелів фінансових інститутів. Також в Україні є тенденція

девальвації національної валюти, що має негативний вплив на економіку держави [10].

До дилерської мережі та обслуговуючих підприємств вітчизняної галузі проєкційних систем належать понад 100 дилерів, сервісний центр ЗАТ «Литер», центр дистрибуції та головний офіс продаж, які функціонують на високому рівні [6].

2. Кластер споріднених та підтримуючих галузей

Спорідненими та підтримуючими галузями у виробництві проєкторів є: хімія органічного синтезу (виробництвом пластику та органічного скла для лінзи Френеля), галузь світлотехніки (виробництво ртутної лампи надвисокого тиску і напівпровідників), скляна промисловість (виробництво дзеркал). Проаналізуємо детальніше вказані галузі:

1. У галузі скляної промисловості, а саме виробництві дзеркал, проявляють активність близько 20 підприємств. За 2010 рік було вироблено дзеркал на суму 9 млн 300 тис. грн, за 2009 р. – на 20% більше. Однак Україна не забезпечує себе повністю цим товаром, оскільки за 2010 р. в країну було імпортовано 20256,7 тонн дзеркал різних видів переважно з Болгарії, Росії, Польщі тощо. Високий імпорт пов'язаний із недостатніми запасами срібла в Україні, яке потрібне для виготовлення цієї продукції [3].

2. У галузі хімії органічного синтезу, яка надає сировину для виробництва органічного скла (полімерного) та пластику, ситуація наступна: Україна щорічно імпортує близько 150 тис. т. полівінілхлориду суспензійного, який використовується для виготовлення лінзи Френеля. Щодо полімеру в чистому вигляді, то в 2010 р. в країну було завезено близько 244673,8 тонн в основному із Росії, Бельгії, Італії. Це пов'язано із недостатніми запасами нафти, що позначилось на відсутності сировини для нафтохімічного виробництва пластмас і полімерів [3].

Виробництвом та переробкою полімерів і пластмас займаються більше сотні компаній, лідерами серед них є: ЗАТ «Лукор» та ВАТ «Хімпром».

3. Галузь світлотехніки України представлена такими українськими виробниками: «Іскра», «Елотек», Артемівський електротехнічний завод тощо.

Львівський завод «Іскра» виготовляє 95% всієї світлотехнічної продукції України, а саме понад 50 млн ламп щороку, з них 8 млн спеціальних ртутних ламп надвисокого тиску. Однак Україна не забезпечує себе повністю цією продукцією. Так, у 2010 році в країну було імпортовано 110 20664 ламп в основному із Італії, Польщі, Росії, Китаю, Тайваню [3].

3. Умови попиту на внутрішньому ринку

За даними експертів, основними споживачами проєкторів в Україні є: комерційні компанії (67–75%) і освітній сектор (20–25%). Домашній сегмент займає до 13% продажів, причина цього – неплатоспроможність населення. Варто відзначити, що стан українського ринку проєкторів дуже сильно

залежить від державних тендерних поставок. У Західній Європі ця залежність менша, саме тому сегмент «освіта» досягає 70% загальних продажів [7].

За ціновою категорією найбільш популярними на ринку України є бюджетні проектори з роздільною здатністю SVGA і світловим потоком 2200–2500 Lm. Проте останнім часом попит поступово зміщується у бік більш професійних проекторів з роздільною здатністю XGA, великою кількістю роз'ємів для підключення і світловим потоком 2500–3500 Lm і вище. Також зростає потреба в обладнанні з можливістю 3D-проекції, світлодіодних мікропроекторів та надмалих вбудованих пікопроекторів.

І вендори, і дистриб'ютори, які займаються продажем проекторів в Україні, відзначають сезонні коливання попиту, традиційно третій і четвертий квартали дають близько 70% річного обсягу продажів [8].

Варто відзначити, що ринок проекторів виявився одним із швидко відновлюваних після кризи. Це пов'язано передусім із тим, що він новий і до кризи був ще не насичений. За даними експертів динаміка продажів проекційного обладнання в Україні наступна: в 2006 р. обсяги становили близько 15 тис. проекторів, в 2007 р. – близько 17 тис., 2008р. – приблизно 9,8 тис., 2009 р. – 11 тис. та 2010 р. – майже 12 тис. проекторів, в 2011 р. зросли до 15 тис. [8]. Що стосується світових продажів, то є п'ять країн-лідерів за їхнім обсягом: Німеччина, Франція, Великобританія, Іспанія, Росія. В останній країні за 2011 р. було продано 119 тис. проекційних систем, 2010 р. – 109 тис., 2009 р. – 72 тис. Тобто російський ринок є більш перспективним [8].

Світовий ринок проекторів зростає на мільйон одиниць щорічно: у 2008 р. світові продажі проекційних систем з 6 млн шт. впали до 3 млн шт. А з 2009 р. ринок почав відновлюватись і за період 2011р. кількість проданих проекторів дорівнювала 4,4 млн штук [8].

Товаром-субститутом для проектора є монітор. Зрозуміло, що попит на проектори, порівняно із товарами-субститутами ще досить на низькому рівні, однак він швидко зростає. У світі за 2010 р. було продано 160 млн шт. моніторів, в 2011 р. – 174 млн шт., за прогнозами в 2012 р. обсяги продажу досягнуть 188 млн шт. [9]. В Україні рівень попиту наступний: в 2007 р. продано 1,7 млн моніторів, 2009 р. – 880 тис. , 2010 р. – 1,1 млн, 2011 р. – 1,3 млн моніторів [9].

4. Конкуренція на внутрішньому ринку

Тип конкуренції на ринку – диференційована олігополія, адже є три явних лідера з високими частками ринку: «Epson» (25%), «Acer» та «BenQ». Українські виробники представлені лише компанією «Литер», яка працює із 1994 р. Товари продаються під торговими марками та диференціюються, роль реклами висока. Ринкова сила конкурентів залежить від рівня диференціації [7].

Щодо конкуренції із виробниками товарів-субститутів, то знову ж таки український ринок представлений лише одним виробником екранів, а саме компанією «Екта», яка спеціалізується на виробництві великогабаритних світлодіодних екранів.

Український виробник – компанія «Литер» – має значний досвід у конкурентній боротьбі та розробленні маркетингових стратегій, адже створила потужну дилерську мережу, також було започатковано продаж товарів через Інтернет-магазин. Компанія «Литер» застосовує цінове стимулювання клієнтів через постійні знижки, бере активну участь у PR-заходах тощо. Однак ефективної стратегії виходу на міжнародний ринок компанія не має [6].

Щодо досвіду на зовнішньому ринку, то ЗАТ «Литер» є дистриб'ютором іноземних виробників такого обладнання: системи аудіоконференції, відеоконференції, відеопрезенторів тощо. Тобто компанія має досвід співпраці з іноземними постачальниками, однак зовсім не експортує своє обладнання за кордон [6].

Висновки. Отже, на основі проведених досліджень можна зробити висновки, що українська галузь проєкційних систем істотно відстає від світової за багатьма показниками.

Найбільш несприятливими факторами, що впливають на міжнародну конкурентоспроможність, є: недостатня забезпеченість власною сировиною (мідь, свинець, алюміній, нафта, срібло, плавиковий шпат) та відсутність унікальних технологій при низькій інноваційній оновленості. Це є фактично вирішальними факторами при виході на міжнародний ринок, бо якщо країна має дешеву сировину, то вона може бути конкурентоспроможною за рахунок лідерства за витратами навіть при відсутності унікальних технологій. Другий напрямок розвитку – за відсутності сировинної бази, країна може диктувати моду, використовуючи унікальні технології та продаючи свої патенти.

Можна порекомендувати на державному рівні створити сприятливі умови для молодих вчених, щоб не відбувався відтік кадрів в інші країни та стимулювався розвиток інноваційної діяльності всередині країни. Оскільки ІТ ринок зростає в усьому світі, його технології стають невід'ємними атрибутами суспільства, в тому числі і на ринку проєкторів.

Негативно впливає на конкурентоспроможність галузі й те, що в Україні лише один вітчизняний виробник, у якого недостатньо власних фінансових ресурсів та відсутній досвід міжнародної діяльності, крім того він не має такої популярності на внутрішньому ринку, як імпортери, наприклад «Epson», який займає за рівнем продажів 25% частки ринку.

Сприятливих факторів значно менше: високий рівень технічної освіти в країні, (але при цьому відбувається «відтік розуму» закордон, переважно фізиків та хіміків, що й гальмує розвиток інновацій в Україні), зростаючий

попит на проектори в Україні та наявність у українського виробника значного досвіду конкурентної боротьби та розроблення маркетингових стратегій на українському ринку, що може бути успішно використано і на зовнішніх ринках.

Однак зрозуміло, що українська галузь з виробництва проекторів не може стати галуззю міжнародної спеціалізації країни, оскільки слабких сторін досить багато і вони є значними. Саме тому варто звернути увагу на досягнення лідерських позицій на внутрішньому ринку, при цьому варто швидше оновлювати власний товар та розробляти унікальні технології.

Література

1. Портер, М. / Международная конкуренция / М. Портер / Пер. с англ. / Под ред. и с предисловием В.Д.Щетинина – М – «Междунар. Отношения», 1993. – 896с.
2. Закон України «Про Затвердження загальнодержавної програми розвитку мінерально – сировинної бази України на період до 2030 року» [Електронний режим]/Законодавство України. – 21.03.2011. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3268-17>
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний режим]/ Зовнішньоекономічна діяльність. – 2010. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm
4. Офіційний сайт Державної служби геології та надр України [Електронний режим]/ Мінерально-сировинна база України. – 2011. – Режим доступу: <http://www.dgs.kiev.ua/stan-mineralno-sirovinnoi-bazi.html>
5. Офіційний сайт «Jobs. UA» [Електронний режим]/ Стаття «Куда податься ?» . – 2010. – Режим доступу: <http://www.jobs.ua/education>
6. Офіційний сайт ЗАТ «Литер» [Електронний режим]/ Про компанію «Литер». – Київ, 2011. – Режим доступу: http://leater.com/RU/about_company/
7. Садовников Е.В. Популярныe проекторы [Електронний режим]/ Новости: журнал «Channel Partner». – 15.03. 2011. – Режим доступу: <http://www.cp-ua.com/news/2391>
8. Косогон В.С. Рынок проекторов: время восстановления [Електронний режим]/ Новости рынка: журнал «IT Business week ».- 03.12. 2010. - Режим доступу: <http://itbusiness.com.ua/it-business-week/marketnews>
9. Косогон В.С. Рынок мониторов: диагонали растут, цены падают [Електронний режим]/ Аналитика: журнал «IT Business week_».- 25.05. 2011. - Режим доступу: <http://itbusiness.com.ua/it-business-week/analytics/30761>
10. Експертна група та інформаційно-аналітичний центр АУБ «Результат анализа банковской системы Украины: для экономики государства она не нужна вообще » [Електронний режим] / Журнал «Хвиля». – 14.01.2011. – Режим доступу: <http://hvylya.org/analytics/4-2009-04-12-12-01-18/9043-2011-01-14-13-49-57.html>